

**СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА**

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

**ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА
(КОМПЛЕКСНА ПРАКТИКА З ФАХУ)**

РОБОЧА ПРОГРАМА

рівень вищої освіти ____ перший (бакалаврський) рівень _____

галузь знань ____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____

спеціальність ____ 051 «Економіка» _____

інститут, факультет ____ фізико-математичний факультет _____

форма навчання ____ денна/заочна _____

Виробнича практика (комплексна практика з фаху): робоча програма. – Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. – 41 с.

Розробник: Мартиненко В.О., к. держ. упр., доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Робоча програма містить мету і завдання, основні положення з організації, календарний план, вимоги до змісту, структури та оформлення звіту з практики, а також вимоги, що визначають порядок захисту й оцінювання.

Схвалено рішенням кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Протокол № 1 від «15» вересня 2020 р.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ	6
2. ЗМІСТ ПРАКТИКИ	11
3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ	15
4. ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	19
5. ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ	19
6. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	21
7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ	24
8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	27
ДОДАТКИ	31

ВСТУП

Виробнича практика (комплексна практика з фаху) здобувачів вищої освіти є невід'ємною узагальнюючою підсумковою складовою частиною програми підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, що передбачена навчальним планом спеціальності. Вона є одним з найважливіших видів навчальної роботи.

Виробнича практика (комплексна практика з фаху) організовується та проводиться відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004); Положення «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. № 93, Положення про організацію освітнього процесу у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка, Положення про практики у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка та навчального плану за напрямом підготовки 051 «Економіка».

Практика здобувачів вищої освіти у цілісному навчально-виховному процесі спрямована на:

- підготовку майбутніх фахівців до практичної роботи;
- підвищення рівень професійних знань бакалаврів з економіки;
- забезпечення придбання навичок роботи фахівців в реальних виробничих умовах з використанням сучасних технологій;
- самовдосконалення у професійній майстерності.

Практична підготовка здобувачів вищої освіти передбачає безперервність та послідовність засвоєння необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр.

Виробнича практика (комплексна практика з фаху) здобувачів вищої освіти відповідно до навчального плану за напрямом підготовки 051 «Економіка» проводиться у восьмому семестрі четвертого курсу в об'ємі 270 годин (9 кредитів ECTS).

Програму виробничої практики розроблено відповідно до комплексу галузевих стандартів вищої освіти зі спеціальності «Економіка»: освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми. Вона є основним навчально-методичним документом для здобувачів вищої освіти – практикантів і керівників практики від кафедри бізнес-економіки та адміністрування та від баз практики, а також регламентує завдання, зміст, загальні питання організації та проведення практики.

**ОПИС ВИРОБНИЧОЇ
(КОМПЛЕКСНОЇ ПРАКТИКИ З ФАХУ) ПРАКТИКИ**

	Напря́м підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів ECTS: 9 кредитів</p> <p>Загальна кількість годин: 270 годин</p>	<p>Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки</p> <p>Напря́м підготовки: 051 «Економіка»</p> <p>Рівень вищої освіти: «бакалавр»</p>	<p>Обов’язкова</p> <p>Рік підготовки: 2020–2021</p> <p>Семестр: 8-й</p> <p>Вид контролю: залік</p>

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Мета виробничої практики – формування загальних та професійних (фахових) компетентностей майбутнього фахівця, закріплення, поглиблення і розширення знань, набутих при вивченні теоретичних дисциплін, одержання навичок роботи з первинною інформацією, що характеризує стан економіки, фінансів, маркетингу, менеджменту підприємства, вивчення техніко-економічних показників роботи підприємства й окремих його підрозділів.

Завданнями практики є:

- вивчення складу підприємства, структури управління, номенклатури і якості продукції, що випускається, технології її виробництва;
- можливості застосування комп'ютерної техніки для економічних і фінансових розрахунків;
- придбання навичок користування основними формами первинної і звітної документації та техніко-економічної інформації, що утримується в ній;
- збір матеріалів, необхідних для виконання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка, в результаті проходження виробничої практики здобувач вищої освіти повинен володіти:

інтегральною компетентністю:

ІК. Здатність вирішувати спеціалізовані завдання підвищеної складності, враховуючи реальні проблеми в економічній сфері та у навчальному процесі, використовуючи теоретичні основи та методичні прийоми економічної науки.

загальними компетентностями:

ЗК–1. Здатність до абстрактного мислення та використання методів аналізу і синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів.

ЗК–2. Здатність акумулювати набуті знання та використовувати їх у розв'язанні практичних ситуаційних проблем різнопланового характеру.

ЗК–5. Здатність використовувати сучасні технології для встановлення інформаційно-комунікаційних зв'язків у різних секторах діяльності з представниками органів влади, громадськими організаціями та іншими суб'єктами економічних відносин.

ЗК–6. Здатність будувати розгорнену, доказову відповідь та вирішувати проблемні питання на основі отриманої, проаналізованої та систематизованої інформації з базових питань програмного матеріалу економічної навчальної дисципліни, акумулюючи різні джерела (монографії, навчальні посібники,

періодичні видання, Інтернет ресурси тощо).

ЗК–7. Здатність у невизначених умовах ефективно розв’язувати складні ситуаційні задачі та вирішувати практичні проблеми економічного буття, адаптувавшись до нової ситуації, використовуючи креативні методи діяльності, системність та комплексність.

ЗК–8. Здатність критично мислити і генерувати креативні ідеї та вирішувати важливі проблеми на інноваційній основі, а також застосовувати прийоми та методи роботи керівника для виконання управлінських функцій постановки цілей, планування, прийняття рішень, реалізації та організації діяльності, контролю, а також знати правила раціонального використання робочого часу.

ЗК–9. Здатність проводити оцінку поточного стану економічних, політичних, соціальних та інших реалій досліджуваного явища чи процесу, приймати обґрунтовані рішення проблем сьогодення і прогнозувати тенденції розвитку економічних відносин.

ЗК–10. Здатність проявляти ефективні міжособистісні комунікації та постійно удосконалювати емоційні здібності як інструмент розвитку у майбутніх фахівців навичок управління на індивідуальному, міжособистісному та груповому рівнях.

ЗК–11. Здатність проводити моніторинг в змінах структурної, бюджетної, податкової, регіональної, соціальної, екологічної і зовнішньоекономічної політики, виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК–12. Дотримання етичних принципів поведінки та усвідомлення соціальної відповідальності за результати своєї роботи у майбутній професійній діяльності.

спеціальними (фаховими) компетентностями:

ФК–2. Здатність використовувати нормативно-правові акти, інструменти і засоби державного впливу на економічний і соціальний розвиток країни та регулювання окремих сфер та об’єктів і вирішення сучасних економічних проблем.

ФК–4. Здатність використовувати інструментарій економіко-математичного моделювання для побудови моделей фінансово-економічних процесів різних рівнів господарської ієрархії та застосовувати ці моделі для дослідження і змістовної інтерпретації реальних соціальних процесів і явищ економіки.

ФК–5. Здатність формувати цілісне системне уявлення про світову та національну господарську систему, склад організаційної і регулюючої діяльності органів державної влади, про закономірності функціонування національної економіки та особливості зовнішньоекономічної політики.

ФК–7. Здатність використовувати комп'ютерні технології обробки даних для регулювання економічних процесів на різних ієрархічних рівнях національної економіки та господарської практики окремих підприємств і на основі проведеного аналізу сформулювати висновки, рекомендації і практичні пропозиції для аналітичних звітів.

ФК–8. Здатність на основі теоретичних засад, методичних рекомендацій, практичних навичок, механізму управління сферою праці, аналізувати та приймати оптимальні рішення щодо функціонування, розвитку та регулювання економічних та соціально-трудова відносин у суспільстві.

ФК–11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення, використовуючи результати аналізу та здійснювати підбір необхідної інформації за даними бухгалтерського та оперативного обліку, фінансової та статистичної звітності; користуючись даними планової та звітної документації, статистичними показниками, стандартними методиками та інструментарієм аналітичної роботи.

ФК–12. Здатність системно оцінювати конкретні ситуації в економічній сфері та самостійно виявляти проблемні аспекти та диспропорції, що потребують вирішення або нівелювання; проводити комплексний аналіз з метою оптимізації перспектив розвитку.

ФК–14. Здатність організовувати і проводити аналіз функціонування та розвитку господарських суб'єктів, реального стану функціональних складових підприємств, організацій та установ із застосуванням математичних і статистичних прийомів та методів.

ФК–15. Здатність використовувати методи та методологічні прийоми для поглибленого аналізу проблем і явищ економічного буття, застосовуючи багатогранність підходів до вирішення питань на основі причинно-наслідкових зв'язків економічних явищ та процесів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачами вищої освіти повинні мати **результати навчання**:

Знання	РН 3	Оволодіти загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної економічної етики та загального кругозору.
	РН 4	Знати та уміти вести пошук рішень економічних, соціальних та виробничих задач на альтернативній методологічній основі.
	РН 5	Знати та уміти застосовувати засоби сучасних інформаційних технологій для вирішення задач проектування та аналізу стратегії розвитку, розробки програмного забезпечення.
	РН 8	Знати методи аналізу багатомірних економічних та соціально-економічних явищ і процесів для дослідження та розробки механізмів й алгоритмів управління ними.
	РН 17	Знати можливості та способи використання інформаційних технологій для дослідницького пошуку, оформлення результатів дослідження, аналізу стану соціально-економічної системи, автоматизації експерименту, статистичної обробки даних.
Уміння	РН 6	Вміти застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних питань економічних дисциплін.
	РН 9	Уміти самостійно адаптувати до дослідницьких потреб і розробляти евристичні процедури, оптимізаційні моделі та методи експертизи для розв'язання конкретних економічних задач.
	РН 10	Уміти розробляти моделі соціально-економічних процесів і систем, оволодіти базовими технологіями комп'ютерної реалізації цих моделей та способами їх ефективного застосування у науковій та управлінській діяльності.
	РН 12	Уміти самостійно виявляти та досліджувати актуальні мікро- та макроекономічні проблеми, визначати механізми їх вирішення з позицій державної соціально-економічної політики.
	РН 13	Уміти формувати аналітичне забезпечення розробки та реалізації економічної стратегії розвитку суб'єктів господарювання у різних сферах економічної діяльності та на різних рівнях управління.

	PH 14	Уміти обґрунтовувати оптимальні рішення в управлінні економічними системами на базі використання методів математичного моделювання в умовах конкуренції, невизначеності, конфлікту й обмеженості ресурсів.
	PH 16	Уміти контекстуально аналізувати стратегії соціально-економічного розвитку на різних рівнях глобальної економічної системи, обґрунтовувати рекомендації щодо сучасного стану національної економіки та стратегій її розвитку в умовах глобалізації та інтеграції.
Комунікація	PH 18	Спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності, презентувати, обговорювати та захищати власні погляди в усній та письмовій формах перед фаховою та не фаховою аудиторією.
	PH 20	Мати навички міжособистісних взаємодій у науковому середовищі, вміти працювати в команді, формуючи чіткі правила комунікації всередині групи та сприятливий мікроклімат для конструктивної взаємодії.
Автономія і відповідальність	PH 21	Виявляти ініціативу і самостійність в різноманітних видах діяльності, брати відповідальність за результати своєї професійної діяльності, дотримуватись професійної етики та корпоративної культури.

2. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Виробнича практика базується на опрацюванні здобувачами вищої освіти переліку фахових завдань та фіксуванні їх результатів у звіті з практики. Зміст практики визначається цією програмою й індивідуальними завданнями, які мають свої особливості залежно від специфіки бази практики. Здобувачі вищої освіти у реальних умовах функціонування конкретної організації, установи, фірми (відділу) вивчають:

1. Огляд галузі діяльності підприємства і тенденції її розвитку, організаційні засади діяльності підприємства, аналіз маркетингової діяльності підприємства

Проаналізувати тенденції розвитку галузі упродовж останніх 3–5 років, її значення і місце в економіці. Описати ринок продукції галузі і тенденції його розвитку.

Ознайомитись з установчими (засновницькими) документами підприємства та зазначити основні положення: мета і предмет господарської діяльності; склад і компетенція органів управління, порядок прийняття ними рішень; порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків; умови його реорганізації та ліквідації тощо.

Охарактеризувати діючу організаційну структуру підприємства, визначити її тип та вказати переваги і недоліки такої структури. Представити схему організаційної структури управління. Стисло описати призначення кожної ланки в загальному управлінському процесі, посадових характеристик працівників та розподіл обов'язків між ними. Оцінити ступінь ефективності управління підприємством. Вказати шляхи удосконалення організаційної структури суб'єкта господарювання.

Ознайомитись із організацією економічної служби підприємства, зазначити функції та розподіл завдань між окремими відділами. Вказати пропозиції щодо удосконалення організації та функціонування економічної служби суб'єкта господарювання.

Описати види продукції (робіт, послуг) підприємства, визначити основні якісні характеристики продукції. Охарактеризувати цільові групи споживачів, визначити питому частку ринку підприємства. Описати зовнішнє і внутрішнє ринкове середовище та стратегію і тактику поведінки підприємства на ринку, вказати основних конкурентів. Оцінити переваги і недоліки підприємства в порівнянні з основними конкурентами та представити SWOT-аналіз. Проаналізувати існуючу систему ціноутворення, методи формування цін, цінове стимулювання покупців. Запропонувати свою систему ціноутворення на підприємстві.

Джерелами інформації є: Статут підприємства, пояснювальні записки до річних звітів, фінансова звітність, 01-п звіт про виробництво промислової

продукції (товарів, послуг) за видами, 1-опт Звіт про обсяг оптового товарообороту, 1-послуги Звіт про обсяги реалізованих послуг, 2-тр Звіт про роботу автотранспорту,

2. Виробничий процес, аналіз виробничої програми та оцінка її матеріально-технічного забезпечення. Оцінка використання ресурсів підприємства

Слід представити короткий опис виробничого процесу і його складових елементів. Прослідкувати послідовність окремих технологічних стадій, їх тривалість, способи поєднання. Визначити вузькі місця виробництва. Показати напрямки удосконалення організації виробництва.

Слід висвітлити порядок і організацію формування виробничої програми підприємства. Дати характеристику натуральних і вартісних вимірників виробничої програми, факторів, які обумовлюють їх значення.

Обґрунтувати обсяги виробництва розрахунками потреб в сировино-матеріальних ресурсах і виробничих потужностях.

Вивчити склад, структуру та види основних фондів та оборотних коштів підприємства, шляхи їх надходження та вибуття. Проаналізувати показники ефективності використання основних фондів та оборотних коштів на підприємстві.

Охарактеризувати склад і структури персоналу підприємства та проаналізувати їх динаміку. Розрахувати показники руху працівників на підприємстві та продуктивності праці.

Ознайомитися з особливостями кадрової політики підприємства. Представити розрахунки фонду оплати праці підприємства. Проаналізувати практику застосування доплат і надбавок, основні принципи преміювання працівників.

Ознайомитись з динамікою, структурою фінансових ресурсів підприємства та джерелами їх формування. Проаналізувати співвідношення між власними та позиченими засобами, основним та обіговим капіталом і факторами, що їх визначають. Визначити напрями оптимізації обсягів і структури фінансових ресурсів.

Джерелами інформації є: ф-1 баланс, ф-3 звіт про власний капітал, ф-5 примітки до річної фінансової звітності, 1-пв звіт з праці, 3-пв звіт про використання робочого часу, 6-пв звіт про кількість працівників, їхній якісний склад та професійне навчання, 11-оз звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос)

3. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства

Проаналізувати прибутковість підприємства, фактори і умови її зміни. Визначити показники рентабельності продукції і підприємства. Розрахувати точку беззбитковості для окремих видів продукції і для виробництва в цілому.

Провести об'єктивну характеристику фінансового стану об'єкта

дослідження; виявити чинники і причини існуючого стану; проаналізувати і обґрунтувати управлінські рішення, що приймаються у сфері фінансів; виявити резерви і шляхи покращення фінансово-економічного стану діяльності.

Джерелами інформації є: ф-2 баланс, ф-4 звіт про рух грошових коштів,

4. Плани і перспективи розвитку підприємства

Виходячи із проведеного аналізу діяльності підприємства, представити перспективи його розвитку. Описати необхідність формування або вдосконалення бізнес-плану підприємства, обґрунтувати концепцію бізнесу. Вказати рекомендації щодо підвищення ефективності розвитку досліджуваного підприємства.

При проходженні виробничої практики на непромислових підприємствах слід звернути увагу на наступні особливості:

Сільськогосподарські підприємства. Звернути увагу на ефективність використання земельних ресурсів в сільському господарстві і шляхи її підвищення, економічну ефективність виробництва сільськогосподарської продукції і шляхи її підвищення, цінову політику на сільськогосподарську продукцію, антикризову політику аграрного підприємства, розвиток соціальної інфраструктури села.

Джерелами інформації є: ф-1 баланс, ф-3 звіт про власний капітал, ф-5 примітки до річної фінансової звітності, 1-пв звіт з праці, 3-пв звіт про використання робочого часу, 6-пв звіт про кількість працівників, їхній якісний склад та професійне навчання, 11-оз звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос), 21-заг «Звіт про реалізацію сільськогосподарської продукції»

Державні підприємства, установи та організації. Звернути увагу на взаємовідносини підприємства з державними органами управління, особливості формування і використання прибутку підприємства.

Здобувачам вищої освіти, які проходять практику у структурах державного управління, державних службах, фондах, інспекціях, крім вивчення загальних положень (структура організації, персонал, основна діяльність, витрати та інше), необхідно враховувати особливості діяльності даних організацій (установ).

В процесі проходження практики основну увагу слід приділити вивченню:

- основних нормативних документів, на яких базується діяльність даних організацій (установ);

- головної мети і завдань організації (установи) в цілому, а також певного підрозділу, з роботою якого детально ознайомлюється студент;

- організаційно-управлінської структури організації (установи), її підпорядкованості вищим державним органам та взаємодії з іншими державними структурами;

- особливостей збору та обробки інформації, як основного об'єкту дослідження організації (установи);

- взаємозв'язків організації із зовнішнім середовищем (підприємствами, населенням, міжнародними організаціями);
- оцінки результатів та перспектив діяльності організації (установи).

Перелік питань, які повинні бути вивчені здобувачами вищої освіти під час проходження практики конкретизуються керівниками практики в графіку її проходження.

Об'єкти практики фінансово-економічного профілю До них належать установи, які, як правило, здійснюють свою статутну діяльність, керуючись спеціальним законодавством (банки, страхові компанії, лізингові компанії, довірчі товариства, інвестиційні фонди, інвестиційні компанії тощо).

При проходженні практики здобувач вищої освіти керується основними положеннями програми виробничої практики. При цьому необхідно зосередити увагу на основну діяльність таких суб'єктів і врахувати специфічність послуг та особливість їх надання.

Наприклад, при проходженні практики в комерційних банках рекомендується дослідити наступні питання:

- організація розрахунків з клієнтами;
- касове обслуговування;
- система кредитування: механізм, види, етапи, умови;
- фінансове забезпечення;
- операції з валютою;
- операції з цінними паперами та ін.

Перелік питань, які повинні бути вивчені здобувачами вищої освіти під час проходження практики конкретизуються керівниками практики та зазначаються в графіку її проходження. При потребі можуть бути розроблені додаткові пункти до програми виробничої практики.

Суб'єкти малого підприємництва. Слід мати на увазі, що на малих підприємствах може мати місце відсутність окремих видів діяльності (наприклад, інвестиційної, з охорони навколишнього середовища тощо). У таких випадках необхідно детальніше вивчити існуючі види діяльності.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ

Виробнича практика здобувачів вищої освіти-економістів проводиться на базах практики, які мають відповідати профілю професійної підготовки здобувачів вищої освіти та вимогам програми практики.

Як бази практики можуть використовуватися державні та недержавні установи та організації, служби, підприємства різних форм власності та організаційно-правових форм, які є юридичними особами і здійснюють один чи декілька видів економічної діяльності, які мають необхідні умови й можливості для проведення практики, а також структурні підрозділи університету.

Бази практики мають бути визначені завчасно до її початку. З базами практики укладаються відповідні договори. Тривалість дії договору погоджується договірними сторонами.

З дозволу кафедри місце проходження практики може бути обрано здобувачем вищої освіти самостійно. У цьому випадку здобувач вищої освіти зобов'язаний завчасно до початку практики надати на кафедру лист від організації, в якій він має намір проходити практику (або окрему угоду про проходження практики, яка підписується між організацією та університетом).

Установи та організації, на базі яких проводиться практика, в особі їх керівників, разом з кафедрою бізнес-економіки та адміністрування, несуть відповідальність за організацію, умови, якість і результати практики, призначають провідних спеціалістів від баз практик для керівництва на основі укладеного договору.

Організаційне, навчально-методичне забезпечення, виконання графіка виробничої практики (комплексної практика з фаху) для здобувачів вищої освіти напряму «Економіка» здійснює кафедра бізнес-економіки та адміністрування. Кафедра призначає керівниками практики провідних викладачів, які добре знають сферу діяльності організації, де здобувачі вищої освіти проходять практику.

Перед початком практики завідувач кафедри і керівники практики проводять установчу лекцію для здобувачів вищої освіти, на якій роз'яснюють цілі, завдання та вимоги до проходження практики, а також ознайомлюють їх з основами техніки безпеки та охорони праці.

Здобувачам вищої освіти видаються такі документи: щоденник практики, робоча програма практики, план-графік проходження практики. До відома здобувачів вищої освіти доводиться також система звітності про проходження практики, а саме: зразки заповнення щоденника, письмового звіту; порядок доповіді під час захисту практики, а також доводиться інформація щодо кількості кредитів відводиться на практику (9 кредитів, 270 годин), в які тижні вона проводиться, скільки тижнів відводиться на практику(6 тижнів).

Керівник практики від кафедри:

- завчасно ознайомлюється з умовами базових організацій практики;
- сповіщає перед початком практики кожному здобувачу вищої освіти місце, порядок і термін її проходження;
- готує та видає направлення на проходження практики;
- видає завдання на проходження навчальної, виробничої та переддипломної практики;
- узгоджує з базами практики робочу програму;
- перед початком контролює підготовленість баз практики та вживає відповідних заходів щодо їх підготовки;
- забезпечує проведення усіх організаційних заходів перед виходом здобувачів вищої освіти на практику (інструктаж про порядок проходження практики, з техніки безпеки, протипожежних правил, з ведення щоденника тощо);
- повідомляє здобувачам вищої освіти про систему звітності з практики, вимоги до звіту й термін його захисту;
- забезпечує високу якість проходження практики здобувачами вищої освіти у повній відповідності до навчальних планів і програм;
- здійснює контроль за забезпеченням нормальних умов праці та побуту здобувачів вищої освіти на базах практики;
- контролює виконання практикантами правил внутрішнього розпорядку;
- відвідує здобувачів вищої освіти на базах практики за графіком із занесенням відповідних поміток у щоденники здобувачів вищої освіти – практикантів.

Керівництво здобувачами вищої освіти на базах практики має покладатись на кваліфікованого фахівця: начальника відділу головного або провідного спеціаліста, котрий надає студентам місце для практики, забезпечує найбільшу ефективність її проходження, створює необхідні умови для отримання здобувачів вищої освіти навичок з фаху.

Керівник практики від бази практики (підприємства, установи, організації):

- несе особисту відповідальність за проведення практики;
- організує практику відповідно до її програм у тісному контакті з керівником практики від закладу вищої освіти;
- ознайомлює студентів з господарською діяльністю підприємства (установи, організації) та перспективами його розвитку;
- організує проведення обов'язкових інструктажів з охорони праці і техніки безпеки і відповідає за дотримання здобувачами вищої освіти безпечних умов праці;
- забезпечує здобувачам вищої освіти робочими місцями, необхідними документами для виконання програми та завдань практики;

- забезпечує здобувачам вищої освіти – практикантам можливість користування нормативною, статистичною, бухгалтерською та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики;
- здійснює методичне керівництво за виконанням здобувачами вищої освіти програми практики, надає їм всебічну практичну допомогу;
- контролює ведення щоденників, підготовку звітів, дає оцінку – відгук про виконану здобувачами вищої освіти роботу, складає характеристику на здобувача вищої освіти -практиканта за результатами його діяльності на підприємстві – базі практики;
- забезпечує виконання погоджених з закладом вищої освіти графіків проходження практики по структурних підрозділах підприємства (установи, організації);
- після закінчення практики дає письмовий відгук про виконану студентом-практикантом роботу, перевіряє, затверджує та завіряє печаткою звіти здобувачів вищої освіти -практикантів.

Здобувачі вищої освіти при проходженні практики зобов'язані:

- до початку практики чітко знати: на якому підприємстві вони проходять практику; строки практики; прізвище, ім'я та по-батькові керівника практики від кафедри, його координати; місце і час зустрічі з керівником у перший день практики;
- до початку практики одержати необхідну документацію: щоденник практики та отримати консультацію щодо його оформлення; завдання на практику і знати особливості його виконання;
- своєчасно прибути на базу практики;
- систематично вести щоденник практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників;
- дотримуватися правил з охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- своєчасно оформити звітну документацію і скласти залік з практики.

Після завершення практики здобувач вищої освіти складає залік (захищає звіт) з оцінкою, що диференціюється, в комісії, призначеній завідувачем кафедри. До складу комісії входять відповідальний викладач на кафедрі з організації практики та керівник практики здобувача вищої освіти від кафедри (науковий керівник).

На залік здобувач вищої освіти подає:

- звіт з практики, завірений печаткою;
- щоденник практики, підписаний керівниками практики від підприємства і керівником від кафедри;
- коротку письмову характеристику, надану керівником практики від

підприємства (занесена у відповідний розділ щоденника практики);

– робочі матеріали (форми, схеми, креслення, графіки тощо).

При оцінці підсумків роботи здобувача вищої освіти на практиці береться до уваги його характеристика, надана керівником практики від підприємства. У відгуку керівника практики від підприємства здобувач вищої освіти характеризується як фахівець, що володіє знаннями, вміннями і навичками для вирішення практичних завдань в професійній діяльності на рівні підприємства і його підрозділів; вказуються недоліки й пропуски в підготовці фахівця, здатність його до творчого мислення в економічній, фінансовій, організаторській і управлінській діяльності, ініціативність та дисциплінованість; перераховуються недоліки в проходженні практики і надається оцінка виконаних здобувачем вищої освіти робіт.

Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин, відраховується з університету. Якщо програма практики не виконана з поважної причини, то розпорядженням навчально-наукового інституту/факультету здобувачу вищої освіти надається можливість продовжити термін проходження практики у вільний від навчання час.

Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри, а загальні підсумки підводяться на засіданнях вчених рад навчально-наукових інститутів/факультетів.

4. ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Під час проходження практики здобувач вищої освіти дотримуються системи поточного та підсумкового контролю виконання окремих розділів й усієї програми практики.

Поточний контроль проходження практики здійснює керівник практики від закладу вищої освіти. Керівник проводить періодичний контроль за відвідуванням здобувачем вищої освіти баз практики, дотриманням ними режиму роботи, виконання здобувачами вищої освіти календарного плану; ведення робочих записів і щоденника практики; виконання індивідуальних завдань, дотримання здобувачем вищої освіти правил безпеки у виробничих умовах, а також проходження практики відповідно до встановленого графіка, що фіксується здобувачем вищої освіти в щоденниках з практики та підтверджується підписом керівника практики від підприємства.

Керівник практики від підприємства контролює: бережливе користуванням здобувачем вищої освіти нормативною документацією та технічною літературою, яка взята на виробництві; дотримання здобувачем вищої освіти правил безпеки у виробничих умовах.

Після закінчення терміну практики керівник від підприємства надає відгук про проходження практики здобувачем вищої освіти, який заносить у щоденник.

Підсумковий контроль проводиться після представлення звіту з практики.

5. ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

По закінченні практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики на випусковій кафедрі. Звітна документація із практики подається на перевірку не пізніше 10 днів після виробничої практики. Здобувачі вищої освіти заочної форми навчання подають звітну документацію методисту з фаху у перші 3 дні наступної після практики сесії.

Звітна документація (щоденник з практики (ДОДАТОК А), характеристика (ДОДАТОК Б), звіт (титул – ДОДАТОК В) подається на перевірку відповідному методисту.

Після перевірки звітної документації керівником практики і її позитивної оцінки, звіт публічно захищається здобувачем вищої освіти на підсумковій (звітній) конференції. Місце, час і форма проведення звіту з практики визначається випусковою кафедрою і доводиться до відома здобувачів вищої освіти та завідувача навчальною та виробничою практикою університету.

У період підбиття підсумків практики її керівники організують презентацію результатів за обраною формою.

Підсумкова оцінка за практику визначається керівником практики і вноситься ним у щоденник здобувача вищої освіти – практиканта та в

індивідуальний навчальний план здобувача вищої освіти (залікову книжку), екзаменаційно-залікову відомість.

Оцінку практики визначають з урахуванням: актуальності та відпрацьованості результатів виконання завдань практики; якості й оформлення звіту, щоденника практики; якості інформаційної доповіді та відповіді на запитання. Оцінка за практику виставляється відповідно до таблиці співвідношень балів та оцінки в національній шкалі і шкалі ECTS.

Звіти з виробничих практик подаються керівниками практик завідувачу виробничої практики університету і зберігаються в архіві університету.

Звітна документація здобувача вищої освіти визначається робочою програмою практики. Документація збирається керівником практики та зберігається на кафедрі протягом одного року після закінчення здобувачем вищої освіти університету.

Характеристики здобувачів вищої освіти з місця проходження практики зберігаються в особових справах здобувачів вищої освіти.

Підсумки практики обговорюються на засіданнях кафедр, а загальні підсумки підводяться на засіданнях вчених рад навчально-наукових інститутів/факультетів.

Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин, відраховується з університету. Якщо програма практики не виконана з поважної причини, то розпорядженням навчально-наукового інституту/факультету здобувачу вищої освіти надається можливість продовжити термін проходження практики у вільний від навчання час.

Керівники практики від університету за результатами проведення практики складають письмовий звіт і пропозиції щодо використання матеріалів практики, а також пропозицій щодо вдосконалення навчального процесу і змісту дисциплін, які викладаються та баз практики.

6. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Кожен здобувач вищої освіти, перебуваючи на практиці, складає звіт, у якому має бути відображена виконана ним робота. Звіт з практики є основним документом, який підтверджує проходження практики здобувачами вищої освіти, та характеризує самостійну роботу здобувача вищої освіти на базі практики.

Матеріалом для складання звіту є нормативні матеріали, літературні джерела тощо. Звіт складає кожен здобувач вищої освіти індивідуально відповідно до програми практики. До звіту додається оформлений щоденник.

Звіт практики повинен містити:

- титульну сторінку
- зміст;
- вступ;
- основну частину;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Титульну сторінку потрібно подати у друкованому вигляді і оформити за зразком, поданим у додатку 3. На титульній сторінці має бути печатка підприємства і підпис керівника практики від підприємства із зазначенням займаної ним посади.

Зміст подають на початку Звіту з найменуванням та номерами початкових сторінок усіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають назву), зокрема, вступу, висновків, додатків тощо.

У *вступі* (обсяг 1–2 сторінки) потрібно обґрунтувати мету та основні завдання проходження виробничої практики. Також необхідно коротко торкнутися змісту кожного з розділів звіту, охарактеризувати основні джерела даних, які будуть використовуватись при написанні Звіту практики.

Основна частина Звіту виробничої практики передбачає поглиблений розгляд визначених розділів, які розкриваються відповідно до складеного і затвердженого графіку проходження практики. Кожен розділ починають із нової сторінки. Здобувач вищої освіти повинен зробити ґрунтовний аналіз фактичного стану досліджуваної проблеми виключно на матеріалах підприємства – об'єкта переддипломної практики та середовища його функціонування із використанням накопиченого фактичного матеріалу та із залученням усіх теоретичних знань, певного методичного інструментарію. У звіті робиться наголос не на описі, а на аналізі динаміки показників господарської діяльності об'єкта, встановленні причинно-наслідкових зв'язків зовнішнього і внутрішнього середовища бази практики.

Наприкінці звіту здобувач вищої освіти повинен зробити загальні *висновки*

(обсяг 2–3 сторінки): підвести підсумки проходження виробничої практики, визначити значення досліджуваного підприємства.

У кінці наводять *список використаних джерел*. У ньому треба наводити тільки ті джерела, які були опрацьовані при складанні звіту й містять теоретичне обґрунтування викладених у звіті положень, тверджень, методів, моделей тощо. Перелік використаних джерел повинен включати законодавчі та нормативні акти, інструктивні матеріали, сучасну літературу.

Додатки. У додатках рекомендується розміщувати (в разі потреби) схеми, таблиці, графіки, форми бухгалтерської і статистичної звітності, організаційно-розпорядницькі документи, довідкову інформацію до аналітичних і прогнозних розрахунків, ілюстрації допоміжного характеру тощо.

Усі розділи звіту від вступу до закінчення повинні бути зв'язані між собою, доповнювати і поглиблювати один одного.

Вимоги до оформлення звітів. Загальна кількість розділів звіту та їх зміст погоджуються з керівниками практики.

Технічні вимоги до оформлення:

- текстовий редактор – MS Word 2003 і вище;
- шрифт основного тексту – Times New Roman;
- розмір шрифту (кегель) – 14;
- відстань між рядками – Format / Paragraph / Exactly /1,5 см (Формат), вирівнювання за шириною “звичайний”; абзац 1,25 см; 10 – поля (береги): зверху – 20 мм; знизу – 20 мм; ліворуч – 30 мм; праворуч – 15 мм;
- нумерація сторінок – праворуч зверху, без крапки в кінці.

Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на ньому цифра 1 не ставиться, другою – сторінка, що містить «зміст», на ній цифра 2 не ставиться, на наступній сторінці проставляється цифра 3 і далі згідно з порядком.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу тієї чи іншої публікації слід наводити цитати. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, оскільки найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал не включений до останнього видання. Посилання в тексті звіту на джерела зазначається в кінці речення в квадратних дужках згідно з їх списком.

Щоденник з практики. Під час проходження практики здобувачі вищої освіти повинні вести щоденник з практики. Важливою частиною щоденника є календарний графік проходження практики. Керівник від бази практики уточнює календарний графік проходження практики з кожним здобувачем вищої освіти. В ньому здобувач вищої освіти подає перелік виконаних робіт за планом і фактично, початок і закінчення, тривалість роботи в днях або годинах. При цьому

враховуються конкретні умови роботи на базі практики. В щоденнику практики здобувач вищої освіти коротко записує все, що ним зроблено згідно календарного графіку. В ньому послідовно відображаються всі види виконуваних робіт, включаючи участь в науково-дослідній та суспільній роботі. Записи ведуться в робочому зошиті, який є продовженням щоденника.

Після закінчення практики щоденник разом зі звітом повинен бути розглянутий керівниками практики (від бази практики та від кафедри), які складають відгук і підписують його. Щоденник має бути підписаний керівником практики від кафедри і бази практики, в якому вміщені коротка письмова характеристика-відгук, підписана керівником практики від бази практики, та висновок керівника практики від кафедри.

Характеристики. Характеристика на здобувача вищої освіти - практиканта складається керівником практики від бази практики після закінчення практики. В ній повинна міститись інформація про виконану здобувачем вищої освіти роботу, вказуються недоліки й пропуски в підготовці фахівця, здатність його до творчого мислення в економічній, фінансовій, організаторській і управлінській діяльності, ініціативність та дисциплінованість; перераховуються недоліки в проходженні практики і надається оцінка виконаних студентом робіт.

Характеристики здобувачів вищої освіти з місця проходження практики зберігаються в особових справах студентів.

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Процес оцінювання знань здобувачів вищої освіти включає:

- перевірку керівниками практики щоденника та звіту з практики і написання відгуку;
- захист звіту здобувачем вищої освіти перед комісією.

Основні показники діяльності здобувачів вищої освіти, що враховуються при оцінці результатів практики:

- повнота та якість виконання індивідуального плану практики;
- ставлення до професійної діяльності;
- повнота та правильність оформлення звітної документації;
- характеристика та оцінка діяльності методистами практики, призначеними університетом та фахівцями бази практики;
- сукупність нових знань, умінь та навичок, отриманих здобувачем вищої освіти у результаті практики та відображених у звітній документації;
- своєчасність подання звітної документації¹;
- відповіді здобувача вищої освіти на поставлені питання.

Для підготовки до захисту здобувачам вищої освіти рекомендується підготувати коротке резюме з основних положень практики, найбільш цікаві фрагменти роботи з демонстрацією ілюстративного матеріалу, зробленими висновками, практичними рекомендаціями.

При захисті здобувач вищої освіти повинен показати своє володіння матеріалом, викладеним у звіті; визначити завдання, проблеми та шляхи їх розв'язання; пояснити обґрунтованість складених висновків.

Кількість балів знімається за невиконання наступних вимог:

1. Невідповідне оформлення (поля, шрифт та інтервал не відповідають встановленим вимогам; відсутня або неправильна нумерація сторінок; неправильне оформлення графічного матеріалу, таблиць, рисунків, формул тощо) – 5–15 балів.

2. Несвоєчасне затвердження плану, несвоєчасна реєстрація звіту про проходження практики та індивідуального завдання здобувача вищої освіти, несвоєчасне їх подання до захисту – 5 балів.

3. Відсутня логічна послідовність і науковий стиль викладення матеріалу – 5–10 балів.

4. Виклад теоретичної частини не відповідає вимогам (відсутність глибини, всебічності, повноти викладення матеріалу, визначення дискусійних питань тощо) – 5–10 балів.

5. Відсутність табличного та ілюстративного матеріалу, його аналізу та прив'язки до змісту тексту – 5–20 балів.

6. Відсутність визначених проблем у вивченні теми, шляхів їх вирішення,

відсутність власної точки зору та аргументації – 5–20 балів.

7. Невідповідність висновків вимогам (відсутність зв'язку з результатами дослідження, підсумків з розглянутих питань) – 5 балів.

8. Неправильно оформлений перелік посилань та списку використаної літератури – 5 балів.

Розподіл балів оцінювання результатів практики

№	Вид діяльності здобувача вищої освіти - практиканта	Термін виконання	Кількість балів
1.	Зміст та оформлення звіту (відповідність вимогам та якість)	*	0–40
2.	Індивідуальне завдання	*	0–30
3.	Оцінка бази практики	*	0–15
4.	Захист матеріалів практики з презентацією	*	0–15
	Загальна сума балів		100,0

Критерії оцінювання результатів практики

Шкала ECTS	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти
A	Звіт про проходження практики і щоденник практики оформлені у відповідності до вимог і подані до захисту у визначений кафедрою термін; звіт містить елементи новизни, має практичне значення; здобувач вищої освіти оволодів навиками дослідної роботи: збору інформації, аналізу, формулювання висновків, пропозицій; відповідь здобувача вищої освіти на питання членів комісії вичерпна;
B	Програма практики виконана, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру; недостатньо використані в процесі аналізу матеріали звітності; мають місце окремі зауваження щодо оформлення звіту, щоденника; здобувач вищої освіти на захисті продемонстрував добрі знання, відповів на запитання членів комісії.
C	Мають місце окремі зауваження щодо оформлення звіту та щоденника; опущені граматичні та стилістичні помилки; мають місце неточності у розрахунках при проведенні аналізу; на захисті здобувач вищої освіти продемонстрував задовільні знання; відповіді на запитання членів комісії неточні або неповні.
D	Звіт про проходження практики та щоденник практики оформлені з численними помилками або не в повному обсязі, на захисті здобувач вищої освіти проявив повне незнання досліджуваного об'єкта, не зумів задовільно відповісти на поставлені запитання членів комісії.

E	Здобувач допустив суттєві помилки при вирішенні завдань виробничої практики, неспроможний дати пояснення виконаних розрахунків; звітні документи оформлені з помилками; оцінка керівника з практики та характеристика свідчать про низький рівень володіння знаннями, уміннями та компетенціями.
FX	Звіт подано керівникові на перевірку з порушенням термінів; виконаний із суттєвими запозиченнями інформаційно- теоретичного матеріалу; оформлення звіту не відповідає вимогам; зміст звіту не розкрито.
F	Відсутні звітні документи: звіт, щоденник з практики та характеристика.

В залежності від суми набраних балів оцінки виставляються в системі ECTS:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Архієреєв С.І. Визначення економічної сутності оборотних коштів та джерела їх формування. / С.І.Архієреєв, Л.А.Жмілька // Вісник НТУ «ХП». – 2013. – № 21 (994). – С.171–178.
2. Бабак О.А.Реінжиніринг як сучасний інструмент інноваційної діяльності підприємств / О.А.Бабак. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_1/Babak.pdf
3. Бобко. Н.А. Резерви зниження матеріальних витрат промислового підприємства / Н.А.Бобко, Р.О.Крутько. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_038.pdf
4. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2016. – 378 с.
5. Бондаренко О.О. Залучення іноземних інвестицій як джерело економічного зростання. / О.О.Бондаренко, К.С.Нижник // Вісник КНУТД. – 2014. - № 3. - С.88-95.
6. Геделевич Є.В. Виробничий процес як складова операційного ризику. / Є.В.Геделевич // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 2. Т.2. – С.42–46.
7. Головка О.Г. Формування оптимальної структури капіталу підприємства. / О.Г.Головка, К.О.Шляпкіна //Вісник НТУ «ХП». – 2012. – № 49 (1022). – С.22–26.
8. Гондарєва І.В. Оцінка потенціалу техніко-технологічної бази промислового підприємства. / І.В.Гондарєва // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2011. – № 4. – С.133–139.
9. Горєлова Д.О. Організація виробництва: конспект лекцій. / О.Д.Горєлова. – Харків: ХНАДУ, 2012. – 544.с.
10. Городня Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства / Т.А.Городня, О.Р.Стефанік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Che_2.pdf.
11. Груб'як С.В. Аналіз фінансово-економічного стану підприємства / С.В.Груб'як // Глобальні та національні проблеми економіки. – Вип.3. – 2015. – С.268– 271.
12. Данілова Л. Власний капітал підприємства і проблеми його формування. / Л.Данілова, О.Мельник // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Серія «Економіка». – 2012. – Вип. 138. – С.26–27.
13. Дем'яненко І.В. Економічна стійкість підприємств та її фінансовий потенціал / І.В.Дем'яненко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsfa.mybb3.net/viewtopic.php?p=283>.
14. Дідченко О.І. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів. / О.І.Дідченко, Т.С.Анатольєва. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_021.pdf .
15. Дробишева О.О. Рол оборотних засобів у виробничому процесі підприємства. / О.О.Дробишева, І.М.Похильченко. – 2013. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_136.pdf.
16. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В.. Київ : Видавничий дім «Кондор»,

2020. – 620 с.

17. Економіка підприємства: навч.-метод. посібник / С. П. Сударкіна, О. О. Гаврись ; Харківський політехнічний ін-т, нац. техн. ун-т. – Харків : Підручник НТУ «ХПІ», 2012. – 100 с.

18. Економіка підприємства: навчальний посібник / О. М.Бандурка, Є. В. Ковальов, М. А.Садиков, О. С. Маковоз; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків: ХНУВС. – 2017. – 192 с.

19. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення відтворення основних засобів. / О.А.Євтушенко // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 2, Т. 2. – С. 39–42

20. Єлець О.П. Організаційні форми інноваційної діяльності. / О.П. Єлець. — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kpi.kharkov.ua/archive/.../7_2011_4.pdf.

21. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. (Ред. від 06.11.2014 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

22. Закон України “Про вищу освіту” (від 01.07.2014 р. № 1556-VII зі змінами тексту від 24.07.2020 р.) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

23. Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна» від 21.10.2010 р. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-17>.

24. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. (Ред. від 11.08.2013 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96>.

25. Запасна Л. С. Економічна сутність розвитку підприємства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Articles/Kultnar/knp96/knp96_33-37.pdf.

26. Король С.А. Показники якості продукції та методи її оцінювання / С.А.Король // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2013. – № 2 (71). – С.140–150.

27. Красільнікова К.Є. Економічна сутність виробничих потужностей підприємств та фактори, що її визначають. / К.Є.Красільнікова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип.6. Ч.1. – С.16–19.

28. Ларка М.І. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів підприємства. / М.І.Ларка, Д.О.Горжій // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 22 (995). – С.38–43.

29. Лебедева Л.В. Сучасна інноваційна політика держави в Україні: проблеми та перспективи реформування / Л.В. Лебедева // Ефективна економіка. – 2014. – № 1. – [Електронний ресурс] – Режим доступу :www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2664.

30. Масюк Ю.А. Особливості формування та використання капіталу підприємств. / Ю.А.Масюк, І.В.Олександренко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_oif/2007_4_2/zbirnik_O_FN4has_2_6.pdf.

31. Масюк Ю.В. Особливості оптимізації управління капіталом в умовах кризи / Ю.В.Масюк, Л.І.Бровко // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія Економіка. – 2011. – № 33. – С.181–185.
32. Півняк Ю.В. Дослідження основних концепцій та функцій амортизації. / Ю.В.Півняк // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013 – № 2. – С.133–138.
33. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (ред. станом на 13.08.2015 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
35. Положення про проведення практик у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка https://sspu.edu.ua/images/2019/manual/documents/polozhennya_pro_praktiku_20dc.
36. Пошенова К.С. Управління розвитком нематеріальних активів підприємства. / К.С.Пошенова, В.О.Матросова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kpi.kharkov.ua/archive/.../8Poshen.pdf.
37. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-ХІУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
38. Рябенко Г.М. Щодо економічної сутності витрат та їх класифікації. / Г.М.Рябенко, Ю.С.Резніченко //Інноваційна економіка. – 2013. – №6(44). – С.319–321.
39. Сивец С.С. Переоценка основних средств на предприятиях Украины: возможности, перспективы, проблемы / С.С.Сивец, Л.А.Баширова // Облік і аудит: Збірник статей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.binfo.zp.ua/articles.shtml>.
40. Сидора Т.Ю. Критерії оцінювання ефективності діяльності підприємства / Т.Ю.Сидора // Ефективна економіка. – 2012. – №7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1298>.
41. Скоропад І. С. та ін. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва. Навчальний посібник / І. С. Скоропад, О. Б. Курило, О. М. Чубка, О. В. Дідух, І. О. Кривецький. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 344 с.
42. Стельмащук Ю.А. Сутнісний аналіз капіталу в контексті управління ефективністю його використання та відтворення / Ю.А.Стельмащук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc...2/79.pdf.
43. Фінанси, гроші та кредит : навч. посібник / Н. О. Шпак, Н. Б. Ярошевич, О. Я. Побурко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 416 с.
44. Фінанси підприємств: підручник / О.Б.Курило, Л.П.Бондаренко, О.И Вівчар, О.М.Чубка. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. – 340 с.
45. Фінансова санація і антикризове управління підприємством (з перекладом тем англійською мовою) : навч. посібник / М. К. Бондарчук, І. В. Алексеев. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 268 с.
46. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Паргин Н. Є. Селюченко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки 2018. – 388 с.

47. Фінансово-економічна діяльність: Навч. посіб. / О. О. Коць, П. Г. Ільчук. – Львів: Видавець ПП Сорока Т. Б., 2016. – 134 с.
48. Хохлов Н.П. Реинжиниринг как концепция и организационный фактор снижения фондоемкости производства/ Н.П.Хохлов, М.В. Горобинская// Вісник ХДЕУ. – 2009. – №2 (14). – С.54–56.
49. Череп А.В. Ефективність використання основних фондів підприємства. / А.В.Череп, А.А.Клименко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://5osvita.at.ua/ld/0/32-.pdf>.
50. Чорна О.М. Економічний зміст та проблематика управління капіталом підприємства реального сектору економіки в Україні. / О.М.Чорна, О.О.Мацнева // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 2. – С.48-56.
51. Чернишова Л.О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні / Л.О.Чернишова, В.В.Сазанова // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С.87–90.
52. Чорна О.М. Економічний зміст та проблематика управління капіталом підприємства реального сектору економіки в Україні. / О.М.Чорна, О.О.Мацнева // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 2. – С.48–56.
53. Ярошевич Н.Б. Фінанси: Навчальний посібник / Н.Б.Ярошевич, І.Ю. Кондрат, М.В.Ливдар. Львів: Видавництво “Простір-М”, 2018. – 298с.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Президент України <http://www.president.gov.ua>
2. Верховна Рада України. <http://www.rada.gov.ua>
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua>
4. Міністерство економіки України <http://www.me.gov.ua>
5. Міністерство фінансів України <http://minfin.kmu.gov.ua>
6. Міністерство освіти і науки України <http://www.mon.gov.ua>
7. Головне управління статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>

ДОДАТКИ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА**

**ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

**ЩОДЕННИК
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
(КОМПЛЕКСНОЇ ПРАКТИКИ З ФАХУ)**

Здобувача вищої освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Рівень вищої освіти _____

Галузь знань _____
(шифр і назва напрямку підготовки)

Спеціальність _____

Курс _____ група _____

Період практики: з _____ до _____ 20_ р.

Місце практики: _____
_____

Керівник практики
від підприємства _____
(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник практики
від закладу вищої освіти _____
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Здобувач вищої освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство, організацію, установу

Печатка
підприємства, організації, установи „____” _____ 20__ року

_____
(підпис)

_____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи

Печатка
підприємства, організації, установи “____” _____ 20__ року

_____
(підпис)

_____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Календарний графік проходження практики

№ з/п	Назви робіт	Тижні проходження практики						Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	6	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ознайомлення із загальною характеристикою бази практики	*						виконано
2	Ознайомлення із посадовими інструкціями, функціональними обов'язками та системою мотивації та охорони праці	*						виконано
3	Ознайомитись з установчими (засновницькими) документами підприємства з його діючою організаційною структурою, організацією економічної служби підприємства	*	*					виконано
4	Аналіз вхідної та вихідної інформації, вимог до звітної інформації, аналіз виробничої програми та оцінка її матеріально-технічного забезпечення. Оцінка використання ресурсів підприємства		*	*				виконано
5	Оцінка фінансово-економічного стану підприємства			*				виконано
6	Аналіз основних показників оцінки ефективності роботи бази практики.			*	*			виконано
7	Виконання доручень керівника практики від бази практики					*		виконано
8	Формування пропозицій щодо удосконалення роботи бази практики (галуззю/регіоном/містом/відділом тощо).					*	*	виконано
9	Оформлення звіту про проходження практики.						*	виконано

Керівники практики:

Від закладу вищої освіти

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Від підприємства, організації, установи

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Висновок керівника практики від закладу вищої освіти про проходження практики

Дата складання заліку «_____» _____ 20____ року

Оцінка:

за національною шкалою _____
(літерами)

кількість балів _____
(цифрами і літерами)

за шкалою ECTS _____

Керівник практики від закладу вищої освіти

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

Примітки:

1. Форму призначено для визначення завдань на практику, проведення поточних записів набутих вмінь при виконанні роботи, оцінки результатів практики. Заповнюється студентом особисто, крім розділів відгуку про роботу студента на практиці.

2. Формат бланка А5 (148×210 мм), брошура 8 сторінок разом з обкладинкою.

ХАРАКТЕРИСТИКА

здобувача вищої освіти 4 курсу групи _____
спеціальності 051 «Економіка»
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Іванова Івана Івановича

Здобувач вищої освіти 4 курсу денної форми навчання групи ____ Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка *Іванов Іван Іванович* проходив виробничу практику з _____ 20__ р. по _____ 20__ р.

Для здобувачами вищої освіти було створено всі умови для безпечної роботи та виконання завдань, що передбачені індивідуальним завданням на проходження виробничої практики, він був ознайомлений з правилами внутрішнього розпорядку БАЗИ ПРАКТИКИ*

Під час проходження практики Іванов І.І. відповідно до індивідуального завдання ознайомився з теоретичними та практичними аспектами діяльності БАЗИ ПРАКТИКИ, в тому числі з економічною характеристикою підприємства, та набув навичок здійснення аналізу і оцінки його фінансового стану, а також розглянув особливості механізму господарської діяльності на підприємстві. Відповідно до індивідуального завдання було здійснено аналіз виробництва та реалізації продукції, аналіз використання трудових ресурсів, а також досліджено вплив факторів на рівень прибутку від реалізації продукції за допомогою багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу.

У результаті проходження виробничої практики здобувач вищої освіти оволодів сучасними методами проведення оцінки фінансового стану підприємства, його фінансової стійкості, аналізу господарської діяльності, вивчив організацію виробничої діяльності, зокрема, процес ефективності використання виробничих ресурсів підприємства та шляхи її підвищення, де проходив практику, а також сформував професійні уміння і навички для прийняття самостійних рішень у реальних умовах.

Іванов І.І. виявив належні знання законодавчих і інструктивних документів,

уважно ставився до поставлених перед ним завдань. Здобувач вищої освіти продемонстрував технічні навички із застосування сучасних комп'ютерних технологій та спеціальних програм, зокрема із електронних законодавчих баз.

Протягом усього терміну проходження виробничої *Іванов Іван Іванович* був ініціативним і дисциплінованим, активно засвоював нову інформацію, суворо дотримувався правил охорони праці, трудової дисципліни, виконував правила внутрішнього розпорядку, відповідально ставився до дорученої роботи. В цілому, зарекомендував себе позитивно.

В процесі співпраці з представниками БАЗИ ПРАКТИКИ поведінка здобувача вищої освіти Іванова І.І. була коректною, а сам він виявився ініціативним та комунікабельним.

За результатами виконання завдань у процесі проходження виробничої практики здобувач вищої освіти Іванов Іван Іванович заслуговує оцінку «_____».

Керівник практики

від БАЗИ ПРАКТИКИ

директор/керівник управління/начальник

О.А. Ветров

Увага ! БАЗИ ПРАКТИКИ* – замінити на назву організації,

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ЗВІТ
ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
(КОМПЛЕКСНА ПРАКТИКА З ФАХУ)

ВІДДІЛ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
 ПАТ «ЕНЕРГОЦЕНТРАЛЬ»

Здобувача вищої освіти

4 курсу групи _____

спеціальності 051 «Економіка»

_____ Коваленко Н.В.

Керівник практики від бази

практики

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник практики від кафедри

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Звіт зданий на кафедрі

« _____ » _____ 20__ р.

Захист звіту відбувся

« _____ » _____ 20__ р.

Загальна оцінка за практику:

Національна шкала

Члени комісії:

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Суми – 20__